

ESHITISHDA NUQSONI BO'LGAN BOLALAR

Mohlaroyim Rahmonaliyeva Abdulhamid qizi

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Hammuallif Jo'raxo'jayev Muhammadaziz

Annotatsiya: *Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar – bu muayyan eshitish qobiliyatiga ega bo'lmagan yoki bu qobiliyatni cheklangan darajada rivojlantirgan bolalardir. Ularning hayoti va rivojlanishi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, bu bolalarning o'ziga xos ehtiyojlari va muammolari mavjud. Eshitish qobiliyatining cheklanishi, bolalarning ijtimoiy, emosional va akademik rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.*

Kalit so'zlar: *eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar, nutq, til, ijtimoiy munosabatlar, akademik muvaffaqiyatlar, emosional va akademik rivojlanish.*

Eshitish nuqsonlari turli sabablarga ko'ra yuzaga kelishi mumkin. Bu genetik omillar, tug'ilish jarayonidagi muammolar, infeksiyalar yoki boshqa tibbiy holatlar bo'lishi mumkin. Eshitish qobiliyatining pasayishi, bolalarning nutq rivojlanishiga, tilni o'zlashtirishga va umumiy kommunikativ ko'nikmalarga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada, bunday bolalar ko'pincha o'z fikrlarini ifodalashda qiyinchiliklarga duch keladilar, bu esa ularning o'zini tutishiga va ijtimoiy munosabatlariga ta'sir qiladi. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun erta tashxis va davolash juda muhimdir. Eshitish qobiliyatini aniqlash uchun turli xil testlar va usullar qo'llaniladi. Agar nuqson aniqlansa, bolalarga maxsus eshitish apparatlari, implantlar yoki boshqa yordamchi vositalar tavsiya etilishi mumkin. Bunday vositalar, bolalarga ovozlarni yaxshiroq eshitish va atrofdagi muhit bilan muloqot qilish imkonini beradi. Shuningdek, logopediya va boshqa rehabilitatsiya dasturlari orqali bolalarning nutq va til rivojlanishini qo'llab-quvvatlash muhimdir. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ijtimoiy muhit ham juda muhimdir. Ularning atrofidagi odamlar, ya'ni ota-onalar, o'qituvchilar va do'stlar,

bunday bolalarning ehtiyojlarini tushunishlari va ularga yordam berishlari zarur. Ota-onalar, bolalarining eshitish qobiliyatini rivojlantirishda faol ishtirok etishlari, ularni qo'llab-quvvatlashlari va rag'batlantirishlari kerak. O'qituvchilar esa, dars jarayonida bunday bolalarning ehtiyojlarini inobatga olib, ularga mos ta'lim usullarini qo'llashlari lozim. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar ko'pincha o'zlarini izolyatsiya qilingan his qilishlari mumkin. Ular atrofdagi odamlar bilan muloqot qilishda qiyinchiliklarga duch kelganda, o'zlarini yolg'iz his qilishlari mumkin. Shuning uchun, ijtimoiy integratsiyani ta'minlash muhimdir. Bunday bolalar uchun maxsus dasturlar, guruhli faoliyatlar va ijtimoiy tadbirlar tashkil etish, ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu, bolalarning o'zini tutishiga va o'zaro munosabatlarini yaxshilashga yordam beradi. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ta'lim jarayoni ham o'ziga xosdir. O'qituvchilar, darslarni tashkil etishda va o'quv materiallarini tanlashda, bolalarning eshitish qobiliyatini inobatga olishlari kerak. Vizual materiallar, interaktiv o'yinlar va boshqa ko'rgazmali usullar, bunday bolalarning o'qish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Shuningdek, o'qituvchilar, bolalarning nutq va til rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus metodlarni qo'llashlari zarur. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning hayoti, ularning atrofidagi muhitga, ta'limga va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashga bog'liq. Ularning ehtiyojlarini tushunish va ularga yordam berish, ularning rivojlanishi va hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi. Eshitish qobiliyatining cheklanishi, bolalarning imkoniyatlarini cheklamaydi, aksincha, ularni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish orqali, ular o'z potentsialini to'liq amalga oshirishlari mumkin.

Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ta'lim jarayonini tashkil etish, ularning o'ziga xos ehtiyojlarini inobatga olishni talab qiladi. Har bir bolaning eshitish nuqsoni turlicha bo'lishi mumkin, shuning uchun ta'lim jarayoni individual yondashuvni talab qiladi. O'qituvchilar, bolalarning eshitish qobiliyatini, nutq rivojlanishini va o'zaro muloqot ko'nikmalarini baholashlari kerak. Bu baholash asosida, har bir bola uchun mos ta'lim dasturi ishlab chiqilishi lozim. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun maxsus ta'lim metodlari

qo'llanilishi zarur. Vizual materiallar, ko'rgazmali o'yinlar, interaktiv faoliyatlar va boshqa ko'rgazmali usullar, bolalarning o'qish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. O'qituvchilar, darslarni tashkil etishda, bolalarning eshitish qobiliyatini inobatga olishlari kerak. Zamonaviy texnologiyalar, eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ta'lim jarayonini yanada samarali qilishda yordam beradi. Maxsus eshitish apparatlari, kompyuter dasturlari va mobil ilovalar, bolalarga o'z bilimlarini rivojlantirishda yordam beradi. Bu texnologiyalar, bolalarning o'zaro muloqot qilishini va o'qish jarayonini osonlashtiradi. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ijtimoiy integratsiyani ta'minlash muhimdir. O'qituvchilar, darslarda guruhli faoliyatlarni tashkil etishlari va bolalarni bir-biri bilan muloqot qilishga rag'batlantirishlari kerak. Bu, bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi va ularning o'zini tutishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalar, bolalarning ta'lim jarayonida muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilar, ota-onalar bilan yaqin hamkorlikda ishlashlari va ularning fikrlarini inobatga olishlari zarur. Ota-onalar, bolalarining o'qish jarayonida qo'llab-quvvatlashlari va ularni rag'batlantirishlari kerak. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun logopediya va rehabilitatsiya dasturlari muhim ahamiyatga ega. O'qituvchilar, bolalarning nutq va til rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus metodlarni qo'llashlari zarur. Bu, bolalarning o'z fikrlarini ifodalashda va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda yordam beradi. O'qituvchilar, darslarni bolalarning ehtiyojlariga moslashtirishlari kerak. Bu, darslar davomida ko'proq vizual materiallar, interaktiv faoliyatlar va o'yinlar qo'llashni o'z ichiga oladi. Shuningdek, darslarni qisqa va aniq qilib o'tish, bolalarning diqqatini saqlashga yordam beradi. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar, ko'pincha o'zlarini izolyatsiya qilingan his qilishlari mumkin. O'qituvchilar, bolalarga emotsional qo'llab-quvvatlash ko'rsatishlari va ularning o'zini tutishiga yordam berishlari zarur. Bu, bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va ijtimoiy munosabatlarini yaxshilaydi. Umuman olganda, eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ta'lim jarayoni, ularning ehtiyojlarini inobatga olgan holda, individual yondashuv, maxsus metodlar va texnologiyalardan foydalanishni talab

qiladi. Bu jarayon, bolalarning o'z bilimlarini rivojlantirishga, ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishga va hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Xulosa:

Natijada, eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar, o'z hayotlarida ko'plab qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin, lekin to'g'ri yondashuv va qo'llab-quvvatlash bilan, ular o'z maqsadlariga erishishlari va jamiyatda o'z o'rnini topishlari mumkin. Ularning hayoti va rivojlanishi, nafaqat o'zlari, balki jamiyat uchun ham muhimdir, chunki har bir bola, o'ziga xos qobiliyatlari va imkoniyatlari bilan, jamiyatning bir qismi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kirk, S. A., & Gallagher, J. J. (2021). *Educating Exceptional Children*. Cengage Learning.
2. Miller, J. F., & McGowan, R. (2020). *Communication Disorders in Children: A Comprehensive Handbook*. Pearson.
3. Lindgren, K. A., & McCauley, R. J. (2022). *Speech and Language Development: A Practical Guide for Parents and Educators*. Routledge.
4. Schwartz, R. G., & Schwartz, R. (2023). *Hearing Loss in Children: A Guide for Parents and Professionals*. Springer.
5. Tremblay, K. L., & Pichora-Fuller, M. K. (2022). *Hearing and Deafness: A Comprehensive Guide for Educators and Parents*. Wiley.
6. Baker, S. K., & Baker, D. L. (2021). *Teaching Students with Hearing Loss: A Guide for Educators*. Pearson.
7. Harrison, M., & Roush, J. (2023). *Inclusive Education for Children with Hearing Impairments: Strategies and Practices*. SAGE Publications.